

УДК 343.1(477)

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2025.5.28>

ІНСТИТУТ ВІДНОВЛЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Церкуник Людмила Василівна,

orcid.org/0009-0007-8183-0362

аспірант

Національної академії внутрішніх справ

У статті проаналізовано наявні в кримінальному процесуальному законодавстві України поняття відновлення досудового розслідування, кримінального провадження, строку досудового розслідування, а також підстави і порядок прийняття таких процесуальних рішень.

Акцентовано увагу на відсутності єдиного підходу законодавця до обчислення строків досудового розслідування злочинів та проступків під час відновлення досудового розслідування у зв'язку із скасуванням постанови про зупинення досудового розслідування, та у випадку винесення такої постанови у порядку, встановленому статтею 615 цього Кодексу.

Звернуто увагу на необхідності внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України в частині нормативного врегулювання порядку і підстав відновлення судового провадження, оскільки такий порядок чинним законом не передбачено, запропоновано відповідні формулювання.

Зроблено висновок про те, що кримінальним процесуальним законом України не врегульовано питання можливості закриття кримінального провадження, якщо на час розгляду питання про відновлення досудового розслідування або судового розслідування кримінального провадження з підстави, коли припинено чи скасовано воєнний стан, або обмін підозрюваного як військовополоненого проведено, або такий обмін не відбувся, закінчився строк давності притягнення до кримінальної відповідальності або прийнято закон, який усуває кримінальну відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення. У зв'язку з цим запропоновано доповнити відповідні статті КПК України положеннями, що врегулюють указані питання.

Ключові слова: досудове розслідування, зупинення кримінального провадження в умовах воєнного стану, наслідки скасування рішень про зупинення досудового розслідування і зупинення строку досудового розслідування, відновлення кримінального провадження, відновлення судового провадження, Кримінальний процесуальний кодекс України, закриття кримінального провадження.

Tserkunyk Liudmyla. Institute for the resume of pre-trial investigation and trial proceedings in criminal proceedings: legal aspect

The article analyzes the concepts of resumption of pre-trial investigation, criminal proceedings, pre-trial investigation period available in the criminal procedural legislation of Ukraine, as well as the grounds and procedure for making such procedural decisions.

The attention is focused on the absence of a unified approach of the legislator to calculating the terms of pre-trial investigation of crimes and misdemeanors during the resumption of pre-trial investigation in connection with the cancellation of the resolution on the suspension of pre-trial investigation, and in the case of issuing such a resolution in the manner established by Article 615 of this Code.

Attention is drawn to the need to amend the Criminal Procedure Code of Ukraine in terms of regulatory regulation of the procedure and grounds for the resumption of judicial proceedings, since such a procedure is not provided for by the current law, and the corresponding wording is proposed.

It was concluded that the Criminal Procedure Code of Ukraine does not regulate the issue of the possibility of closing criminal proceedings if, at the time of consideration of the issue of resuming the pre-trial investigation or the judicial investigation of criminal proceedings on the grounds that martial law has been terminated or abolished, or an exchange of a suspect as a prisoner of war has been carried out or such an exchange has not taken place, the statute of limitations for bringing criminal liability has expired, or a law has been adopted that eliminates criminal liability for a committed criminal offense. In this regard, it is proposed to supplement the relevant articles of the Criminal Procedure Code of Ukraine with provisions that regulate the indicated issues.

Key words: *pre-trial investigation, suspension of criminal proceedings under martial law, consequences of canceling decisions to suspend pre-trial investigation and suspending the term of pre-trial investigation, resumption of criminal proceedings, resumption of court proceedings, Criminal Procedure Code of Ukraine, closure of criminal proceedings.*

Кримінальним процесуальним кодексом України інститут відновлення досудового розслідування в кримінальному провадженні висвітлено неоднозначно.

Зокрема, зустрічаємо поняття відновлення досудового розслідування, кримінального провадження, провадження при відмові від поручительства.

Сам інститут відновлення покликаний засвідчити, що обставини, які слугували спиненню здійснення певної процесуальної діяльності, припинили існувати.

Так, аналізуючи статтю 282 КПК України, бачимо, що зупинене досудове розслідування відновлюється постановами слідчого або прокурора за умови, якщо підстави для зупинення перестали існувати, зокрема якщо підозрюваний видужав, його місцезнаходження встановлено, завершено проведення процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва, припинено чи скасовано воєнний стан, обмін підозрюваного як військовополоненого проведено або такий обмін не відбувся.

Крім того, окремою підставою відновлення досудового розслідування є наявність можливості подальшого проведення досудового розслідування за вказаних умов, а також у разі, якщо виникла потреба у проведенні слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій.

Копія прийнятого рішення (постанови про відновлення досудового розслідування) невідкладно надається, а у випадку неможливості надання, то надсилається стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження у триденний строк [1].

Законодавством передбачено також інший порядок відновлення досудового

розслідування, а саме у випадку скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування.

За таких обставин винесення самої постанови про відновлення досудового розслідування у законі не передбачено, оскільки процесуальним документом, який є підставою відновлення досудового розслідування, є сама ухвала слідчого судді якою скасовано постанову про зупинення кримінального провадження.

Крім того, в статті 515 КПК України законодавцем фактично сформульовано ще одну підставу для відновлення досудового розслідування та судового провадження у випадку, якщо особа, яка після вчинення злочину або проступку захворіла на психічну хворобу або в неї настав тимчасовий розлад психічної діяльності чи інший хворобливий стан психіки, які позбавляли її можливості усвідомлювати свої дії або керувати ними, видужала. В цьому випадку суд на підставі висновку комісії лікарів-психіатрів ухвалює рішення про припинення застосування примусових заходів медичного характеру, чим самим відновлює досудове розслідування чи судове провадження.

Особливу увагу слід звернути на те, що в зазначеній статті Кримінального процесуального кодексу України законодавцем сформульовано положення, відповідно до яких, якщо на час вирішення питання щодо відновлення кримінального провадження закінчився строк давності притягнення до кримінальної відповідальності, або прийнято закон, який усуває кримінальну відповідальність за вчинене суспільно-небезпечне діяння, кримінальне провадження підлягає закриттю, з дотриманням умови – якщо особа, щодо

якої розглядається питання, не заперечує проти цього.

Ще однією з підстав для відновлення досудового розслідування сформульовано в положеннях статті 289 КПК України, відповідно до яких якщо упродовж року з дня передачі особи на поруки колективу (підприємства, установи чи організації) вона не виправдає довіру колективу, ухилятиметься від передбачених заходів виховного характеру та порушуватиме громадський порядок, колектив (загальні збори) може прийняти рішення про відмову від поручительства за взятю ним на поруки особу.

Саме після того, коли суд переконується в порушенні особою умов передачі її на поруки колективу, постановляє ухвалу про скасування ухвали про закриття кримінального провадження і звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки, у подальшому направляє матеріали кримінального провадження для проведення досудового розслідування в загальному порядку, або ж здійснює судове провадження в загальному порядку, у разі якщо питання щодо звільнення від кримінальної відповідальності прийняте після направлення обвинувального акта до суду.

Таким чином, відповідно до положень КПК України, підставами відновлення досудового розслідування передбачено винесення постанови про відновлення досудового розслідування, постановлення ухвали слідчого судді про скасування постанови про зупинення досудового розслідування, а підставою відновлення кримінального провадження – постановлення ухвали суду про припинення застосування примусових заходів медичного характеру, або ж ухвали про скасування ухвали про закриття кримінального провадження і звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки.

Водночас, законодавець в КПК України сформулював положення, якими регулюється поняття відновлення строку досудового розслідування, однак, підходи до обчислення таких строків відрізняються.

Зокрема, відповідно до положень статті 219 КПК України, строк із дня

винесення постанови про зупинення кримінального провадження до винесення постанови про відновлення кримінального провадження, не включається у загальний строк досудового розслідування (крім дня прийняття відповідної постанови).

Натомість, строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею, у строки досудового розслідування включається.

Водночас вказане положення не поширюється на випадки, коли постанову про зупинення досудового розслідування винесено у порядку, встановленому статтею 615 КПК України.

Також, відповідно до положень частини 4 статті 298-5 КПК України, не включається до строків, передбачених цією статтею, строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею або винесення постанови про відновлення кримінального провадження.

Одночасно законодавець положеннями статті 483-4 КПК України визначає порядок обчислення строку досудового розслідування в кримінальному провадженні щодо застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру в спеціальному порядку, коли він обчислюється з дня винесення відповідної постанови і до дня звернення до суду з актом про застосування заходів кримінально-правового характеру у спеціальному порядку до певної юридичної особи.

Частиною другою цієї ж статті КПК України сформульовано положення про те, що строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до прийняття рішення (винесення постанови) про відновлення кримінального провадження у строки, передбачені цією статтею, не включається (окрім дня прийняття відповідної постанови).

Водночас, строк із дня зупинення кримінального провадження (винесення постанови) до дня скасування відповідної постанови слідчим суддею включається у вказаний строк.

Таким чином, законодавець під час формулювання положень про строк досудового розслідування із дня винесення

сення постанови про зупинення досудового розслідування в кримінальному провадженні до дня її скасування слідчим суддею у випадку здійснення дізнання не враховує його до строків дізнання, а у випадку здійснення досудового слідства, враховує його до строку досудового розслідування (крім винесення постанови у порядку, встановленому статтею 615 цього Кодексу), що, на нашу думку, прямо суперечить завданням кримінального провадження, передбачених статтею 2 КПК України, а саме в частині захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

Слід зауважити, що законодавцем у положеннях частини другої статті 601 КПК України (наслідки передання кримінального провадження компетентному органу іншої держави), вживається поняття відновлення кримінального провадження, зокрема, про те, що коли компетентним органом іноземної держави закрито передане на стадії досудового розслідування кримінальне провадження, це не є перешкодою для відновлення кримінального провадження в Україні, а також проведенню розслідування в порядку КПК України. Таке відновлення кримінального провадження, здійснення його розслідування можливе у разі, якщо міжнародним договором, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України, не встановлено інше.

Всі вказані випадки застосування поняття відновлення досудового розслідування, дізнання, строку досудового розслідування, кримінального провадження свідчать про неоднозначність тлумачення поняття відновлення в кримінальному провадженні, надання йому різного змісту, та, як наслідок, на практиці це може призводити до неоднакового тлумачення і застосування.

Слід звернути увагу також на те, що кримінальним процесуальним законом України не врегульовано питання можливості закриття кримінального провадження, якщо на час розгляду питання про відновлення кримінального провадження з підстави, коли припинено чи скасовано воєнний стан, або обмін під-

озрюваного як військовополоненого проведено, або такий обмін не відбувся, закінчився строк давності притягнення до кримінальної відповідальності або прийнято закон, який усуває кримінальну відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення.

Крім того, досі не врегульовано питання порядку відновлення судового кримінального провадження, адже підстави для зупинення і відновлення кримінального провадження можуть виникати як під час досудового розслідування, так і в ході судового провадження.

Так, положеннями статті 335 КПК України передбачено підстави для прийняття судом рішення про зупинення судового провадження.

Серед них виділено підстави, коли обвинувачений ухилився від явки до суду, або захворів на тяжку тривалу чи психічну хворобу, якщо така хвороба виключає можливість участі обвинуваченого в судовому провадженні, якщо обвинувачений призваний чи проходить військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період.

Цією ж статтею сформульовано відповідні умови відновлення судового провадження, зокрема розшук обвинуваченого, його видужання, чи звільнення з військової служби.

Крім того, у разі якщо щодо обвинуваченого відповідним органом прийнято рішення про передачу для обміну як військовополоненого і обвинуваченим на такий обмін надано письмову згоду, суд має повноваження зупинити судові провадження стосовно такого обвинуваченого до проведення обміну або до отримання від уповноваженого органу відомостей про те, що обмін не відбувся.

Рішення про зупинення судового провадження із зазначеної підстави оскарженню не підлягає.

Слід звернути увагу і на те, що законодавцем не врегульовано питання можливості закриття кримінального провадження, якщо на час розгляду питання про відновлення судового провадження кримінального провадження з підстави, коли припинено чи скасовано воєнний стан, або проведено обмін підозрюваного як військовополоненого, або він

не відбувся, закінчився строк давності притягнення до кримінальної відповідальності чи прийнято закон, що усуває кримінальну відповідальність за вчинене обвинуваченим кримінальне правопорушення.

Водночас, питання підстав зупинення судового провадження неодноразово стало предметом дослідження науковців.

Зокрема, підставу зупинення судового провадження у зв'язку з тим, що обвинувачений захворів на тяжку тривалу чи психічну хворобу, яка виключає можливість його участі у судовому провадженні, висвітлено Кричун Ю.А. та Степановим П.С. За результатом дослідження ними зауважено те, що законодавчо перелік тяжких захворювань не визначено, і він не може існувати, так як поняття «тяжка хвороба» не є категорією об'єктивною, натомість, запропоновано формулювання «у разі якщо обвинувачений захворів на психічну чи іншу тривалу хворобу, яка виключає його участь у судовому провадженні», з чим варто погодитися [2].

Вакуленко Н.О. влучно зауважив, що норма, згідно з якою зупиняється судове провадження, не має бути імперативною, адже такий підхід суперечить основоположним принципам кримінального процесуального закону. Зупинити провадження у справі, без з'ясування реальної можливості обвинуваченого прибути та бути присутнім під час проведення судових засідань, означало б не дослідити повністю всіх обставин та прийняти рішення, яке шкодить завданям кримінального провадження, а також засаді розумності строків.

Законодавець, на думку Вакуленко Н. О., у статті 336 КПК України передбачив один з можливих варіантів вирішення цієї проблеми, а саме, можливість здійснення судового провадження у режимі відеоконференції. Сам інститут дистанційного судового провадження покликаний, у першу чергу, вирішити питання участі в судовому засіданні осіб, які не мають змоги перебувати фізично в приміщенні. Окрім цього, також існує інститут відкладення судового розгляду, який доцільно застосовувати у випадку, якщо обставина, через яку особа не може

з'явитися в судове засідання, має тимчасовий короткотривалий характер [3].

Крім того, Отчак Н. Я. та Маліцькою Н. В. наголошено на різниці понять «зупинення судового розгляду» та «зупинення судового провадження», висвітлено пропозицію про внесення змін у частину третю статті 314 КПК України про те, що суд має право прийняти рішення про зупинення судового провадження у випадку встановлення підстав, передбачених статтею 335 КПК України у підготовчому судовому засіданні [4].

Плукар В. В. та Маліцькою Н. В. висвітлено питання щодо порядку та підстав прийняття рішення про зупинення кримінального провадження під час апеляційного, касаційного провадження та провадження за нововиявленими обставинами, на підставі положень частини 6 статті 9 КПК України, а саме: «Коли положення цього Кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні положення кримінального провадження, визначені частиною 7 цього Кодексу» [5].

Єзеров А. зауважив, що непоодинокими є ситуації, коли суд розглядає питання щодо притягнення особи до адміністративної чи кримінальної відповідальності в той час, коли у провадженні Конституційного Суду України розглядається справа щодо перевірки відповідності Конституції України (конституційності) певних приписів закону про кримінальну чи адміністративну відповідальність за правопорушення, щодо скоєння якого особі висунене обвинувачення чи складена постанова у справі про адміністративне правопорушення.

Як зазначає вказаний автор, в такій ситуації варто зважати, що той факт, що КСУ перевірятиме конституційність приписів відповідного матеріального закону, на підставі якого особа може бути притягнута до кримінальної чи адміністративної відповідальності, не може бути підставою для зупинення провадження у справі судом, оскільки навіть у разі визнання неконституційним відповідного положення матеріального закону таке судове рішення може бути переглянute за виключними обставинами на підставі при-

пису пункту 1 частини третьої статті 459 КК України. А, отже спростовано доцільність визнання підставою зупинення судового провадження наявність у провадженні КСУ справи щодо перевірки відповідності Конституції України певних приписів закону про кримінальну відповідальність за злочин, з чим варто погодитися [6].

Таким чином, різними науковцями проведено ряд досліджень з питань зупинення судового провадження, судового розгляду кримінального провадження, водночас, саме поняття відновлення кримінального провадження в судовому провадженні кримінальним процесуальним законом залишається не врегульованим, хоча потреба у такому врегулюванні на практиці, очевидно, наявна.

Дуже детальне дослідження поняття відновлення досудового розслідування здійснено Расчотновим Є. В., результати якого частково знайшли своє втілення в законодавстві [7].

Дослідником проаналізовано процесуальний аспект відновлення досудового розслідування в разі скасування слідчим суддею постанови про зупинення досудового розслідування, слушно, з метою збереження строку досудового розслідування, запропоновано в резолютивній частині ухвали слідчого судді про скасування постанови про зупинення досудового розслідування спочатку зазначити про скасування постанови, а потім – зобов'язати слідчого чи прокурора від-

новити досудове розслідування не пізніше, ніж наступного дня після отримання ухвали, наведено обґрунтування сформованих пропозицій.

Таким чином, приходимо до висновку щодо необхідності доповнення КПК України статтею 335-1 «Відновлення судового провадження» такого змісту: «Зупинене судове провадження відновлюється ухвалою суду, якщо підстави для його зупинення перестали існувати (місцезнаходження обвинуваченого встановлено, обвинувачений видужав та стан його здоров'я не виключає участі у судовому провадженні, припинено чи скасовано воєнний стан, проведено обмін обвинуваченого як військовополоненого, або отримано від уповноваженого органу інформації про те, що такий обмін не відбувся)».

Водночас, приходимо до висновку щодо необхідності урегулювання кримінальним процесуальним законом України питання можливості прийняття рішення про закриття кримінального провадження, якщо на час розгляду питання про відновлення досудового розслідування або судового провадження з підстави, коли припинено чи скасовано воєнний стан, або обмін підозрюваного як військовополоненого проведено, або такий обмін не відбувся, закінчився строк давності притягнення до кримінальної відповідальності, або прийнято закон, який усуває кримінальну відповідальність за вчинене кримінальне правопорушення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17?find=1&text=%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%87#n7864> (дата звернення: 10.10.2025).
2. Вакуленко Н.О. Аналіз інституту зупинення судового провадження в кримінальному судочинстві під час воєнного стану в Україні: окремі проблеми та перспективи. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. С. 17–23.
3. Кричун Ю. А., Степанов П. С. Проблемні питання зупинення судового провадження. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2015. № 2. С. 41–45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2015_2_10.
4. Отчак Н. Я., Маліцька Н. В. Процесуальний порядок та умови зупинення кримінального провадження у суді першої інстанції. *Молодий вчений*. 2017. №7. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/7/86.pdf>.
5. Плукар В.В., Маліцька Н.В. «Зупинення кримінального провадження у факультативних судових стадіях кримінального процесу». Зупинення кримінального провадження у факультативних судових стадіях кримінального процесу, *Право* ua, С. 76–81.

6. Єзеров А. «Конституційне провадження як підстава для зупинення та закриття провадження у справі». URL: <https://www.constjournal.com/pub/4-2020/konstytutsiine-provadhennia-yak-pidstava-dlia-zupynennia-zakryttia-provadhennia>.

7. Расчотнов Є.В. Зупинення досудового розслідування у кримінальному провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2016. 20 с.

Стаття надійшла у редакцію: 13.10.2025

Стаття прийнята: 29.10.2025

Опубліковано: 15.12.2025

